

Húsvéti vigília az erdélyi gyülekezetben

Nacsinák Gergely András: Hogyan merült fel egy ilyen egész éjszakás virrasztás megtartásának az igénye, és kik voltak a közreműködők?

Zalatnay István: A húsvéti virrasztás értelme és lényege soha nem lehet más, mint a keresztény hit megélése, az igazi kegyesség. A hit gyakorlásának persze számtalan formája, alkalma lehetséges. Az Erdélyi Gyülekezet esetében sajátos oka van annak, hogy ezt a protestáns egyházak esetében valóban szokatlan formát választottuk. Gyülekezetünk tagjai túlnyomórészt Erdélyből áttelepültek, akik gyakorlatilag Budapest, sőt az agglomerációs körzet egészéből érkeznek a gyülekezeti alkalmakra. Esetükben nem reális elvárni azt, hogy hetente többször, de sokszor azt sem, hogy minden héten eljöjjenek. Ezért kerestünk olyan alkalmakat, amelyek ritkábban vannak, de különösen intenzív, ünnepi alkalmak. Ilyen az Erdélyi Halottak Napja, ilyen a húsvét utáni második vasárnapokon tartott nagy erdélyi találkozó és közös ima, és ilyen ez a virrasztás is. Ezenfelül, mint utóbb értesültünk róla, volt némi előzménye is e gyakorlatnak a gyülekezetben. Még elődöm, *Németh Géza* idejében tartottak egy húsvéti virrasztást, jóllehet, más formában, inkább imaközösség-jelleggel, de szintén egész éjszakán át, és több felekezet lelkészeinek részvételével. És végül szerepet játszottak véletlenszerű okok is, mint saját szenvedélyes érdeklődésem a liturgia iránt —filozófia doktori disszertációm témája is a liturgiai nyelvhasználat természetének vizsgálata— valamint az, hogy vannak olyan egyházzenei barátaink —*Bódiss Tamás* és *Papp Annette*— akik vállalták, hogy segítenek egy teljes éjszakát átfogó virrasztás tartalmi összeállításában. Emellett szükség volt arra is, hogy legyen egy tucat olyan lelkes fiatal, aki vállalja, hogy rászán nem kevés időt a felkészülésre.

N.G.A: Hogy nézett ki maga a program?

Z.I: Az éjszaka „programját” négyen állítottuk össze: a gyülekezet lelkészei, rajtam kívül *Sánta Ibolya* és *Égető Ferenc*, valamint *Bódiss Tamás* egyházzenei. De hát, te magad is sokat segítettél, orthodox keresztényként különösen is jól ismerve a görög egyházatyákat. Ennek a vigíliának a szerkezete jelentős részt az évezredes keresztény hagyományokra támaszkodott, ugyanakkor elég kreatívan merítettünk az elmúlt kétezzer év teológiai és zenei anyagából. Az éjszakát négy noktornusra osztottuk, nagycsütörtöktől húsvétig, minden noktornusban egy-egy nap eseményeit dolgozva fel. Mindegyik nagyjából másfél órán át tartott, s egy szűk fél óras „pihenés” követte őket. Az egyes noktornusok zsoltározással kezdődtek, majd felolvastuk a napnak megfelelő evangéliumi részt, s ezt követték az ahhoz kapcsolódó kommentárok, elmélkedések, teológiai eszmefuttatások a keresztény irodalom egészéből, a keleti és nyugati egyházatyáktól kezdve a középkor nagyjain, a reformátorokon és puritánokon át Ravasz Lászlóig. A szövegeket énekanyag tagolta, melyben szintén volt gregorián, genfi zsoltár és magyar református dicséret egyaránt. Hangszert azonban nem használtunk, egészen a vigíliát lezáró húsvét hajnali istentiszteletig, és a többszólamú ének is csak akkor jelent meg. Minden noktornus végén fohászok, imák hangzottak el. Ehhez a részhez kapcsolódott mozgás is, mert ezek az imák minden esetben a terem négy sarkából hangzottak fel azt

követően, hogy az első két noktornusnak ennél a részénél eloltottuk a terem három különböző pontján égő összesen 72+1 gyertya felét. A hagyománynak megfelelően aztán az egyetlen égve maradt gyertyát elrejtettük az úrasztala mögé, hogy majd a húsvéti istentisztelet elején —ami a lucernáriumnak felelt meg— hozzuk ismét elő, és onnan indulhasson a fény szétosztása, mely végül minden az egyes résztvevőknél lévő gyertyához eljutott. Egyedül az úrvacsora különbözött jelentősen a vigília többi részétől annyiban, hogy ekkorra már kivirradt, tehát természetes fény világított, megszólalt az orgona, és mi is négy szólamban énekeltünk.

N.G.A: Milyen hagyományt tudhat maga mögött a húsvét éjjeli virrasztás — úgy a református egyházban, mint azon kívül—, és hogy ehhez képest mennyiben volt más ez a mostani?

Z.I: A húsvét a keresztény egyház legfőbb és legrégebb ünnepe: gyakorlatilag a vasárnapi istentisztelet is mindig Krisztus feltámadásának, azaz a húsvétnek az ünneplése. Ennek megfelelően a keresztény liturgiai hagyományok is talán ehhez kapcsolódóan a legszebbek és a leggazdagabbak. Ebbe a körülmények között kidolgozott liturgikus ünneplési rendbe tartozik maga a vigília. Általában el lehet mondani, hogy azzal ellentétben, amit a legtöbben —általában még lelkészársaim is— gondolnak, a protestáns, és sajátosan a magyar református istentiszteleti hagyomány egyáltalán nem olyan lecsupaszított, mint amilyenek most látjuk. Egyházzene-szerzőimnek köszönhetően tudhatok például arról, hogy egészen a XVII. század végéig mennyire más volt a helyzet a magyar reformátusság világában. Ez nyilván felszabadító hatással van arra, aki református lelkészként kezd ilyen kérdésekkel foglalkozni. Mindenesetre abban biztos vagyok, hogy a „nemes egyszerűség” semmiképp nem azonos az elszegényítettséggel, igénytelenséggel, ahogy más területen, úgy a liturgiában sem.

Ezen túlmenően, azt hiszem szabad és kell is „mindent megvizsgáljunk, és ami jó, azt megtartanunk”. Csodálatos lehetőség, hogy meríthetünk abból a hatalmas lelki gazdagságból, mely az előttünk járt keresztény nemzedékek hitének gyümölcseként előttünk van imában, énekekben, zenében, mozdulatokban — mindabban, amit a liturgiai hagyomány jelent.

N.G.A: De szükség van-e egyáltalán ilyen —lelki és fizikai szempontból egyaránt— meglehetősen embert próbáló, és első hallásra is összetettnek, talán bonyolultnak tűnő liturgikus alkalmakra egy olyan korban, amely sok szempontból éppen még tovább egyszerűsíteni, modernizálni kívánja a keresztény liturgiát, s az istentiszteleteken is a spontaneitásra helyezi a hangsúlyt?

Z.I: Ma talán még inkább, mint korábban. Egyrészt igaz, hogy a keresztény hit megélhető számtalan formában, a legkülönbözőbb kultúrájú, háttérű, sőt, lelki alkatú ember szempontjából, és ez nagy szabadságot jelent a keresztény hívő számára. Másrészt a liturgia mindig a kereszténység lényegéből, a hit szívéből fakad. Ezért az abban tapasztalható folyamatok egyszersmind a hit mozgását rajzolják ki. Azok a tendenciák, amelyek ma a keresztény világban tapasztalhatóak, s amelyek mind tovább egyszerűsítene, mind többet bíznak az individuumban éppen megjelenő igényeire, ötleteire és kezdeményezéseire, valójában egy végleteleg individuumbáziális, sőt egoista világ torzulásait mutatják.

Egy mára meglehetősen ismertté vált könyvben, Klaus Douglas *Új Reformáció* című művében olvashatjuk az „új lutheri” 96 pont egyikeként azt, hogy az istentiszteleti formáknak, ahhoz, hogy ösztönzők legyenek, a modern ember életérzését kell kifejezniük. Hitem szerint ez a lehető legsúlyosabb tévedés. Az istentiszteletnek, ahogy minden liturgiai alkalomnak, a keresztyény hit lényegét kell minél tisztábban, igazabban, gazdagabban kifejeznie. Abban kell segítenie, hogy a nagy megszabadulás részeként megszabaduljon az ember a pogány és újpogány életérzésektől is. Hogy mással is találkozhatson, mint ami a modern technika számtalan csatorniján át ömlik az emberre. Ebben jelent hatalmas segítséget, áldást az a gazdagság, amelyet legtágabb értelemben vett hagyományunk jelent. Olyan hagyomány, amely keresztyény életek ezreinek erejét, felismeréseit, örömét, mélységét foglalja magába és közvetíti felénk.

N.G.A: Te, mint ennek a vigíliának az egyik szervezője és mentora, hogy érezted magad ezen a liturgikus alkalmon?

Z.I: Nehéz válogatni a sokféle élmény, gondolat között. Talán a legfontosabb mégis annak egy teljes éjszakán át történő tapasztalása volt, hogy mindaz, ami ott elhangzott: majdnem két évezred számtalan nyelven és hagyomány keretében megszületett imái, gondolatai — mind ugyanarról szólt. Egyetlen pillanatra nem érezhettünk törést az időbeni vagy kulturális különbségek miatt. Egy és ugyanaz a valóság, Krisztus csodája sugárzott át minden szövegen, éneken, mozdulaton. Azt hiszem ennek lehetett következménye, hogy mindenki végig ott maradt nyolc teljes órán át annak ellenére, hogy — a gyülekeztünkben lévő vendégszállás lehetőségét kihasználva— eleve azt mondhattuk: senki ne maradjon távol azért mert fél, hogy nem fogja bírni a fáradtságot; nyugodtan el lehet vonulni bármikor pihenni egy kicsit. De ebben a helyzetben megváltozik az ember viszonya az időhöz, saját elgémberedő tagjaihoz, a gondolataihoz. Akik egy óra tíz perces istentiszteletet sokszor már hosszúnak érzünk, nyolcórás vigília után úgy találjuk: ennek éppen ennyinek kellett lennie.

N.G.A: Kis híján egy év telt el, van-e, lesz-e folytatása ennek a kezdeményezésnek?

Z.I: Igen, folytatni kívánjuk az Erdélyi Gyülekezetben, minden évben. A tavalyihoz képest idén azonban nyugodtabb készülődéssel. Akkor szinte egy pár hét alatt, de intenzív éjszakai munkákkal készültünk fel, most havonta egy alkalommal összejövünk. Gyakoroljuk az énekeket, s ennek a liturgiának a legkülönbözőbb elemeiről, vonatkozásairól együtt gondolkodunk egy-egy gondolatébresztő előadáshoz kapcsolódóan. Azt hiszem, így lehet minél teljesebben a miénk az, amit csinálunk. Ugyanakkor ezek az együttlétek egy kicsit kísérletet jelentenek abban az értelemben is, hogy együtt gondolkozhatunk — teológusok, egyházzenesékek és mindenféle hivatásos helyzet nélküli keresztyény emberek — a legszentebb, legfontosabb kérdésekről. Erősödő meggyőződés, hogy ennek több köze van a teológia műveléséhez is, mint az előírással megrendezett konferenciáknak. Ilyen készülődéssel várunk bárkit, aki szívesen töltené velünk a húsvétra virradó éjszakát, mint tavaly, úgy most is nagy-szombat este 9 órától az Erdélyi Gyülekezet karitatív központjában, a Reménység Szigetén, a X. kerület Gyógyszergyári út 10. szám alatt.